

פעמיים כי טוב ויצר הרע

מבט לספר חכמת הנפש

מתורת הסוד של חסידי אשכנז

ד"ר ענבל גור בן יצחק

נובמבר 2024

405 ימים שיש חטופות וחטופים בעזה

מטרות ההרצאה

1. להבין למה בעצם יצר הרע הוא ממש טוב לנו.
2. ללמוד באיזה אופן ישנה תקשורת רצופה בין הבורא לבני ובנות האדם.
3. לדעת למה, על פי ספר חכמת הנפש, מחשבה באמת מייצרת מציאות.
4. והכי חשוב: האמנם פעמיים טוב זה יותר טוב מטוב מאוד?

איך נעשה זאת?

1. נכיר את הרעיונות המרכזיים שבספר חכמת הנפש לר' אלעזר מוורמס.
2. נלמד מהי תורת העולמות המקבילים והריבוד המשולש –
הקשרים בין האדם, הארץ והשמים – גשמיים ורוחניים.
3. נבין מהי החשיבות העליונה שיש ללימוד תורת הסוד.

הרצאה זו מבוססת על פרשנות ביקורתית לחיבור, שהוצגה באופן מפורט ב:
בין שמים וארץ: עיון ביחס הכוחות בין העליונים לתחתונים, מסע הנפש וחירות האדם על-פי ספר
'חכמת הנפש' לר' אלעזר מוורמס (עבודת תיזה).
'תורת העולמות המקבילים והריבוד המשולש בספר 'חכמת הנפש': פנים חדשות למשנתו
הייחודית של ר' אלעזר מוורמס', קבלה 36 (תשע"ז, 2017), עמ' 99-155.

הזמן , המקום, האיש ומעלליו

ר' אלעזר מוורמס (1160-1232 לערך)
בעל הרוקח

בנו של ר' יהודה בן קלונימוס (ריב"ק)
תלמידו של ר' יהודה החסיד
מבעלי התוספות

חיבורו העיקרי בתורת הסוד: קורפוס סודי רזי"א

סודי רזי"א א – מעשה בראשית; סודי רזי"א ב – מעשה מרכבה; ספר השם,

חכמת הנפש ופירוש ספר יצירה

"כל היודע סוד חכמת הנפש ידע סוד הייחוד"

(חכמת הנפש, כ"י אוסטרליה, 1א; מהדורת אייזנברך, עמ' ד)

מבבל לאשכנז – מסורת שעברה במסורות הדורות

'אני אלעזר הקטן קבלתי תיקון תפלות מאבא מארי יהודה ב"ר קלונימוס ב"ר משה בן רבנא יהודה בן רבנא קלונימוס בן רבנא משה בן רבנא קלונימוס בן רבנא יהודה, וגם קבלתי מרב' יהודה החסיד כאשר קיבל מאביו רבינו שמואל הקדוש החסיד כאשר קבל מרבי' אלעזר החזן משפירא, כי רבינו קלונימוס בשעת פטירתו היה רבי' שמואל החסיד בנו היה נער ומסרו לרבינו אלעזר חזן משפירא, וכשגדל רבי' שמואל החסיד קבל ממנו כאשר צוהו רבי' קלונימוס הזקן, ורבי' קלונימוס הזקן קבל מאביו רבינו יצחק ור"י קבל מאביו רבי' אלעזר הגדול בר' יצחק בר' יהושע בר' אבון הוא ר' אבון זקנו של רבי' שמעון הגדול ממגנצא, ורבי' אלעזר הגדול למד תורה לפני רבי' שמעון הגדול כי ר"י אבי' של רבי' שמעון הגדול ור' יהושע זקנו של ר' אלעזר הגדול היו אחים על כן גדלו רבינו שמעון, כי כשנפטר ר"י היה ר' אלעזר הגדול בנו נער קטן וגדלו בביתו ולמד לו תורה הוא ורבי' גרשם מאור הגולה. גם רבי' יהודה הכהן מסר לו לרבי' אלעזר הגדול... **וקבלו סוד תקון התפלות ושאר סודות רב מרב עד אבן אהרן בנו של ר' שמואל הנשיא אשר עלה מבבל משום מעשה שהיה והוצרך לילך נע ונד בארץ, ובאו בארץ לומברדיא בעיר אחת ששמה לוקא, ושם מצא רבי' משה שפייט 'אימת נוראותיך' ומסר לו כל סודותיו, והוא רבי' משה בן רבי' קלונימוס... ורבי' אלעזר חזן מסר לרבינו שמואל החסיד, ורבי' שמואל החסיד מסר לרבי' יהודה החסיד, וממנו קבלתי אני הקטן סוד התפלות ושאר סודות.'**

(פירושי סידור התפילה לרוקח, עמ' רכח-רכט)

מבין הנהגות הסגפנות של חסידי אשכנז

חסיד = נושא חרפה וביזוי: 'למה נקרא חסיד על שם חסדיו ועוד חסיד על שם והחסידה תרגומו וחזוריתא וכתוב לא פניו יחווירו לפי שמביישין ומלבינין פניו והוא כחרש וכאלם לא יפתח פיו לא יבייש פני אדם...' (ספר חסידים, פארמה 3280, ס' תתקע"ה).

עזיבת דרך ארץ: 'כל מי שיש לו להכנס בעומק החסידות ובעומק הילכות הבורא ובעומק כבודו אין זה יכול להיות אלא אם כן הוא חכם ומבין ונפש רצון בלא כעס ועזיבת דרך ארץ ועזיבת שיחת בני אדם ושיעשוע ילדים ומלהסיח עם אשתו אלא בשעת מעשה' (שם, ס' תתקפ"ד).

הנהגה מוסרית לפנים משורת הדין: '... שורש דבר החסידות שצריך לעשות לפנים משורת הדין בכל דבר שנאמ' {נחת} וחסיד בכל מעשיו...' (שם, ס' תתקפ"ז).

מהדורותיו של ספר חכמת הנפש

1. ספר חכמת הנפש לאחד קדוש קדמון... מלוקט ומסודר ... מאת ... מו"ה צבי אלימלך שפירא, מונקאטש תש"ג.
2. ספר חכמת הנפש לר' אלעזר ברבי יהודה מגרמיזא בעל הרוקח, נדפס מחדש בתוספת מאות תקונים והוספות מכת"י עם המפתחות ומראי מקומות. גם לרבות ספר תולדות המחבר על ידי ר' ישראל קאמעלהאר, בני ברק תשמ"ז.
3. ספר סודי רזי"א השלם / אשר חברו ... רבי אלעזר מגרמיזא, יצא לאור בפעם הראשונה במהד' מורחבת של כל חמשת חלקי הספר מלבד ספר השם מן החלק השלישי, שעדיין בכתב יד, הפצאה א. ברזני ובנו, תל אביב תשס"ד
4. ספרי הר"א מגרמיזא בעל הרוקח : פירוש ספר יצירה, חכמת הנפש, שער הסוד והיחוד והאמונה, סודי רזי סמוכים, פירוש איכה רבתי, מהדורת אהרן אייזנבאך, ירושלים תשס"ו.

מחקר זה מבוסס על מהדורת אייזנבאך ועל כתבי היד:

1. כ"י אוסטרליה 1 (אוסף פרטי), שנת 1343-1344.
2. כ"י פרמה, פלטינה 2784, שנת 1286.

ספר חכמת הנפש ... וזוהי לך עליון זוהי דמלתא ... בא קראתך טעם לך נא ...
 ברכי נפשי את יהוה וכל קרביי את טעם קדשו ... דנפש חיובת לברך ליהוה שבאר ...
 היא דומה (ו בפעמיני מלאות שכיעת) ובענין הויתו כי צונו בעתה
 רוח מדוק ולא נתן נשמת רוח כי אם לנטי אדם להודיע לבט האדם וכוונתו וכוונת הדבר
 והנשמה על קדום הרוח הראש תחתנה ומולת כל האדם והחלוא כל האדם וכוונת
 כל ואינה נראות וקושבת כל וטובת האדם בענינו כבודו ברוח אפי כל ועל כל נשמות
 ונטיג את חיובה להללו כל הנשמה תהלה יהוה ... ויש לה להאמר כבוד
 הלוחות נלקחו מן הכסא כדאמרין בתנחומי לך כל לקח אבן ליהוה וטעם ונשמת
 כפרה וכתובה אשר תחת הכסא וביה נפשו אדוני יתורה כבוד חקיות אתה ... וכל נשמת
 יושגה לובלת זוכה הכבוד אם עסק בחיותו (לוחות) ולסוחרם כי נר היטה ותורה אנה
 מאירת טעם כי טל אורות טלואיך אורות נשמה תרין וכו' נר יהוה נפשו אדם הנשמה
 אינה מה וטפת נאדם על כן חכמת מורה ונשמת סדי תבנה והיא נחוק וכל
 ואינה עולה ויורדת כל שכן מן שכרא ולפי שכל נשמה חקיות תלוים כח הנבואה
 והשמים יתגב כל העליות על כן נקרא כבוד יהוה היושט בשמי חכם שמים נשמה
 וכדרך לסון בט אדם דבר כבוד וירד יהוה ... הנגב דבר יס לואה ויענה והם טעם והיה
 היא פניסיות והטעם הוא אחר פני מה כנשמה השכינה נחוק וכלה האחד אין לו מה ויענה
 ואיך לדמותו לסוף ברייה שכן אה יטענה נבואה אל אוי תדמיון ואסנה והנה נראה כבוד
 לנשמה בחמה סדי טאין די לעבדו לפי שכשוא על החוק כבוד נקב האם ויפח כבוד נשמה
 חיות לך מיד כשהדיק טעם נשמת הנשמה כן כביכול (רוח נחוק) כל הנשמה תהלה יהוה
 נשמה הנשמת אה דוד כפסיים כל התהלה כל הנשמה תהלה יהוה ...
 שנות באדם הנשמה דקה תהלה לך כבודך מכל דך ... בוותי באסון א ואתיקוב ור
 בעליון ... וכתחלתם ל ... וכל רוחות השמים הדין ... טאוק רעט ... ועווק טורב ... זהו ליהוה
 ... ליהוה ישר רחמייה ... וזוהי לך עליון זוהי דמלתא ... בא קראתך טעם לך נא ...

ספר חכמת הנפש

פסיכולוגיה, תיאולוגיה, קוסמולוגיה, אנגלולוגיה, פיסיוולוגיה ומוסר

'והרבה ענייני הבלי העולם יש לנפש לחשוב ולהדבק בדרכי שמים'

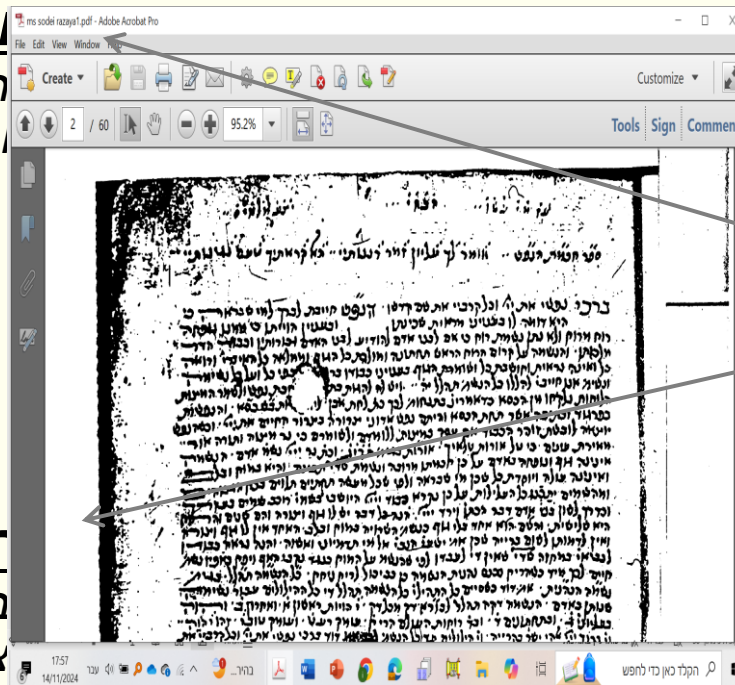
(כ"י א', 17א; חכמת הנפש, אייזנבאך, עמ' צב)

עולם עליון:

רא, הכבוד, המרכבה מלאכים,
נחות, שדים גן עדן, גיהנום...

עולם הארצי:

בשה, מקורות מים,
צמחייה, בעלי חיים...

עולם האדם:

גוף, מחשבות, רגשות,
חלומות, בחירה,
מעשים...

ספר חכמת הנפש נפתח בהצבת התכלית והדרך אליה:

'ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו (תה' קג, א). הנפש חייבת לברך למי שבראה, כי היא דומה לו בענייני מראית שכינתו ובעניין הווייתו, כי ממנו נופחה רוח מרוח, ולא נתן נשמת רוח כי אם לבני אדם להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו (שם קמה, יב) והנשמה על קרום המוח הראש תחתונה ומולכת כל הגוף וממלאה כל האיברים, ורואה כל ואינה נראית. וחושבת כל ושומרת הגוף בענייני כבודו ברוך הוא בפי כל. ועל כל נשימה ונשימה אנו חייבים להללו כל הנשמה תהלל י"ה (שם קנ, ו).'
(כ"י א', דף 1א; חכמת הנפש, אייזנבאך, עמ' א)

* התכלית – ולברך ולהלל את הבורא.

* הנפש דומה לבורא במראית ובהווייה.

* והבורא ברא את נפש האדם כך כדי להודיע לבני האדם את גבורותיו.

כלומר: "כל היודע סוד חכמת הנפש ידע סוד הייחוד"

תורת העולמות המקבילים והריבוד המשולש

יקום המכיל מערכת של עולמות מקבילים המעידים זה על זה
ומשפיעים זה על זה.
כאשר לכל עולם: שני קטבים חסרי פניות (באופן יחסי)
ורובד ביניים המקשר והמחבר ביניהם וגם מניע לאחד הכיוונים.

עולם עליון (מלכות שמים)

האדם

מקשר ובעל כוח ההנעה

עולם תחתון (מלכות הארץ)

מבנה הנפש ואופן פעולתה

לנפש שלושה רבדים פעילים:

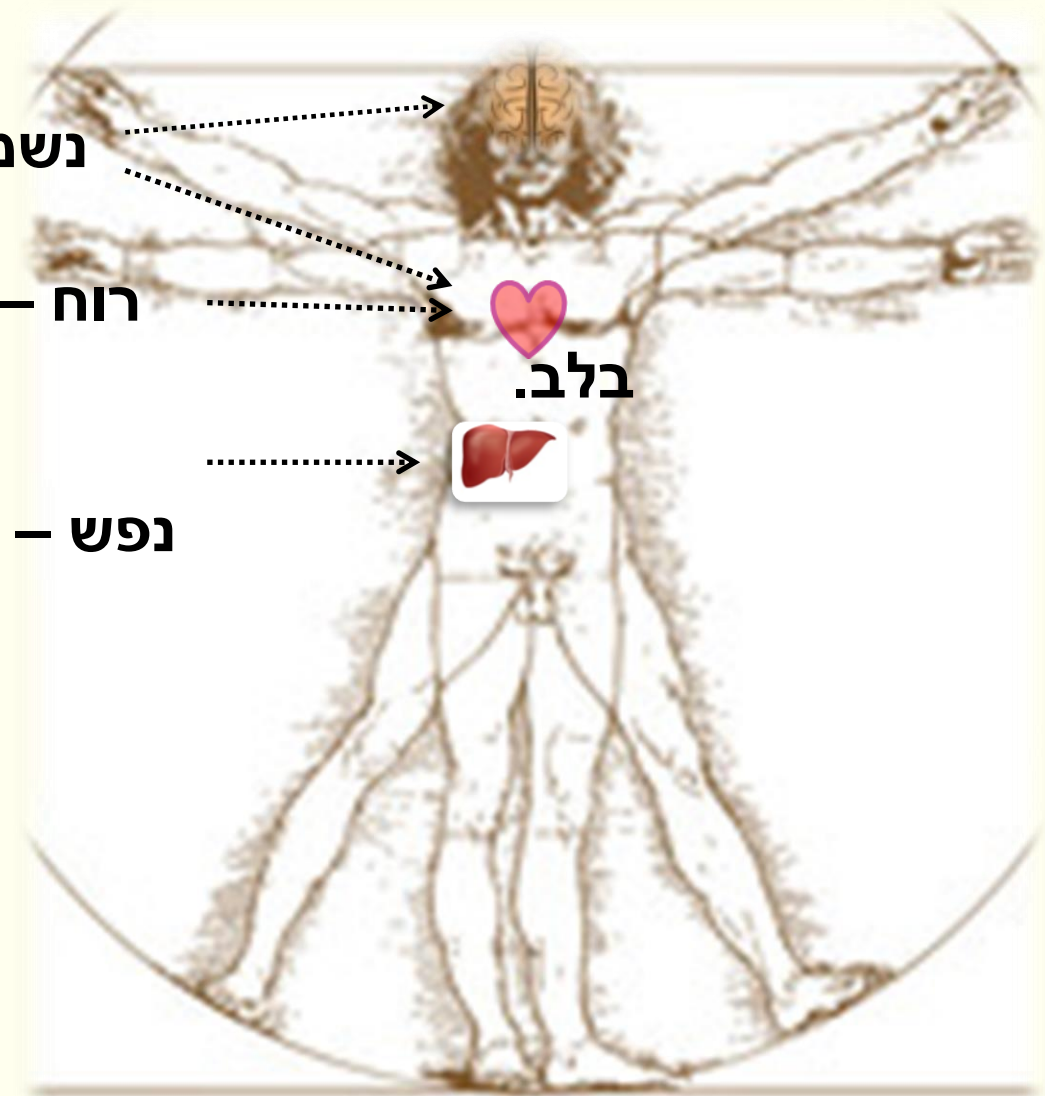
נשמה – טהורה ונצחית, יושבת במוח ובלב.

רוח – בידה המחשבות, הדעת וההרגלים ומושבה

בלב.

נפש – יצריו ותאוותיו של הגוף ומושבה בכבד.

נשמה – טהורה ונצחית, יושבת במוח ובלב:

נשמה היא בעלת החכמה היושבת במוח כמלך בגדוד, ודומה לכבוד בוראה, ומואסת בתענוגי בני אדם ובהבלי שעשועים. ומחכמת ומשכלת דעת, וכל מחשבתה לעבוד לבוראה במורא, ומחשבת מה יהי' בסופה בעת מות הגוף ויבלה, ואיך תשוב בטהרה למי אשר בראה בגוף גושם לחומים.

(כ"י א', דף 3ב; מה' אייזנבאך, עמ' כ)

הנשמה איננה גוף ונופחה באדם על כן חכמתו מרובה. ונשמת שדי תבינם (אי' לב ח), והיא במוח ובלב. ואיננה עולה ויורדת כל שכן מי שבראה, ולפי שכל מעשה התחתונים תלויים בכח הגבוהים, ומהשמים יתכנו כל העלילות ע"כ נקרא כבוד ה' היושבי בשמים (תה' קכג, א), רוכב שמים בעזרך (דב' לג, כו), וכדרך לשון בני אדם דבר הכתוב (שמ' יט כ) וירד ה'.

(כ"י א', דף 1א; מה' אייזנבאך, עמ' ב)

רוח – בידה המחשבות, הדעת וההרגלים ומושבה בלב:

רוח היא בלב, ומבקשת שררה וגדולה, ומלבלבת בלב בני אדם. ודעתה לרדוף אחר כבוד, על כן גאות הלב נקרא גס רוח, והיא המגבהת דעת בני אדם להשתורר ולהתגדל ולהתגאות.

(כ"י א', דף 3ב; מה' אייזנבאך, דף כ)

ורוח שבלב מקבל כל חפץ הנפש, שאם רואה חפץ נאה ותתאוה, אם בעלה יוכל לעשות רצונה תגיל הלב במילוי שמחה. וימלא הפה שחוק מעשתונות הלב על החפץ ונעשית רצונו. ואם לא יוכל בעלה לעשות רצונה תאנין הלב ויכעס בקצף וחימה, ולא יהרהר כ"א על אותו חפץ. היא האהבה והיא השנאה, וכל חכמה ודעת ומזימה ומחשבה והרהור ממנה.

(כ"י א', דף 19ב; מה' אייזנבאך, עמ' קה-קו)

נפש – יצריו ותאוותיו של הגוף ומושבה בכבד:

הנפש היא בכבד כי הדם היא הנפש והיא המתאוה לאכול ולשתות וחשק משגל התאוה. לפי שהכבד מלא דם ומתאוה להשביע לאדם בעדונים ובשעשועים ובשכיבת הקרי. זהו (מש' כז ז) נפש שביעה תבוס נופת. זו היא נפש.

(כ"י א', דף 3ב; מה' אייזנבאך, דף כ)

והנפש כעין קנה מלא דם כשלשלת קשורה בו תלוי' בחוט השדרה ויש לה גידים קטנים מתפזרין בכל הגוף ורוח חיים מנהגה ומחממה ומרגילה לדברים.

(כ"י א', דף 2ב; מה' אייזנבאך, דף טו)

המטרה: להשליט את הנשמה על מכלול הנפש

והנה לבהמות נפש ורוח כאשר יתאוה לאכול ולשתות ולמשגל עד זמן קיצויין כן הבהמה. כי הנפש היא הצריכה לאכול ולשתות ולמשגל ולכעוס. וכאשר יכעוס האדם כך הבהמה. כי רוח בעלת התנודה ההולכת ממקום למקום. ולאדם לבדו נפש שלישית הנקראת נשמה היא המדברת והיא המכרת בין אמת לשקר כי היא בעלת החכמה. **ונפש השנית המתווכת בין שתי הנפשות למלאות חפץ כל נפש בעתו להעמיד כל דבר על מתכונתו.** ובמות הבשר הוא הגוף ימותו נפש התאוה ונפש הרוח. ותשאר צורת הנשמה העליונה החכמה שאינה מתה במות הגוף... ומה שנאמר (קה' יב ז) והרוח תשוב אל האלהים. היא רוח החכמה. וכשחוטא האדם מפני שנשמת נפש ונשמת רוח היא תמות כאשר אמר הנביא (יח' יח ד) הנפש החוטאת היא תמות [...]. ולאחר מות הרשע נפש הנשמה החכמה יקלענה בכף הקלע מפני ששמעה לרוח ולנפש. **ונפש הצדיק אשר הכריח לחשוב שכל הנשמה העליונה נתחזקה על הרוח ועל הנפש תהיה צרורה תחת כסא הכבוד.** כי ישבה בראש **והחכם עיניו בראשו ושמע לעצת נשמה.** על כן הכסיל ששמע לנפש ולרוח הכרת תכרת בחשך ילך. אבל החכם שישמע לנשמה העליונה הנופחה מכסא הוד נורא תזכה לרב טוב הצפון.

(כ"י א', דף 3ב; מה' אייזנבאך, עמ' כא)

תכנית פעולה – הלכה למעשה:

האדם יש לו אדונים שנים. ובמותו נעשה חפשי מהם דכתי' (איו' ג יט) קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדוניו. הם נפש ורוח החושבים בתענוגי בני אדם ולהרבות הבליים ולאכל ולשתות ולשמוח ולעשות כל אשר יחשוב הלב ובמראה עיניו, ולדבר דברי הבל ולההנות הגוף. והנשמה הופכת מחשבותם ואומרת מה שוה לאדם ויתרון לו בכל עמלו סוף איננו ובמות הגוף איפה חכמתו ומאכלו ויופיו. אך טוב עבוד השם ולדבקה בו ולעשות דרכיו בלב שלם ובנפש חפיצה. זה אומר בכה וזה אומר בכה. הנה בהתגבר הנפש המתאוה תחלש הנשמה ואין לה כח לעמוד לפנייהם בעבור היות גוף וכל יצוריו עוזרים אותה ע"כ המתעסק באכילה ושתיה לא יחכם לעולם. **ובהתחבר הנשמה עם הרוח תנצחנה הנפש** אז תפקחנה עיני הנשמה להבין חכמות הגוייית לכך לא תוכל לדעת של חכמות העליונות בעבור כח הרוח המבקשת [הגאווה] והיא המולידה הכעס. **וכשתגבר הנשמה על הנפש בעזרת הרוח צריכה הנשמה להתעסק בחכמה שתעזור אותה עד שתנצח הרוח ותהי' תחת ידיה.** וצריך האדם שיחליש בכל כחו הרוח בעלת הכעס והנפש בעלת המתאוה. ולהתגבר הנשמה החכמה. כי ממנה תוליד הענוה. כי בהתגבר הנשמה על הרוח יסור הכעס ועזות מצח.

(כ"י א', דף 3ב; מהדורת אייזנבאך, עמ' כ-כא)

יצר הרע במפתח הלב

הנפש שוכנת במדורה, ואם עובדת לבוראה אשריה. ובמפתח[ני] הלב רובץ יצר הרע דומה לזבוב דכתי' זבובי מוות יבאיש יביע שמן רוקח (קה' י א). ורוח נשמת האדם אצלו. ויש לאדם לחשב הלא כל יושבי הארץ כחגבים ואיך אחטא לפני המלך הגדול... ולבי נתון בין י' אצבעות ידיי שהן מעידין עלי ומהם כנגד י' הדברות... וב' כליותיי כנגד ב' לוחות. לא אשמע לעצתם לרע כי אם לטוב. שהרי הבורא שומע מליצים לרחם בריותיו.

(כ"י א', דף 19ב; מהדורת אייזנבאך, עמ' קו)

יצר הרע – יסוד לבריאת האדם

ומה צריך לנבראים הרי קודם העולם לא הוצרך לנבראים אלא הבורא לא ברא העולם בעבור עצמו כי אין לו הנאה מעולם של הבל, אלא אמ' אם אני בורא עולם בלא יצר הרע אין תימה שיהיו טובים כמלאכי השרת, ואם אשים בבני אדם יצר הרע חזק שמא לא יוכלו להתחזק על יצרם. אעפ"כ אברא יצר הרע אולי אמצא שני צדיקים ביניהן בדור. והיה בורא עולמות ומחריבן שלא מצא בדור... אמר יותר מדאי תקיף לכך אין טוב בהם. אמר אברא בני אדם ביצר אחר יצר לפתח חטא' רובץ (בר' ד ז) ואערבב מאלה הדורות שיצרם תקיף עם אלה ובבריאת הגוף יהיו שוין שלא ידברו כשיוולדו. וביצר תקיף אשנה אותם ויהיו הרעים ביניהם. אם ילכו אותן שאין יצרם תקיף עם אותן שיצרם תקיף וידמה יצר התקיף לתנור כולם מנאפי' כמו תנור יחמו כתנור. ואם יהיו שנים ביניהם שלא ילמדו מדרכי אלה שיצרם תקיף שהם עזי פנים.

(כ"י א, דף א8-84; מה' אייזנבאך, עמ' מג-מד)

המפתח בלב

'נפש בא"ט ב"ח הכן כלומר הכן לבך ונפשך לאהבת הקב"ה ועבודתו.'

(כ"י א, 1; מהדורת אייזנבאך, עמ' ז)

'הנפש יש לה ל"ב שלוחים לעשות שליחותה בשתי רגלים י' אצבעות וו' אברים נכרים, וכן בידים הרי ל"ב לכך נותנת בינה בלב ודופקת [...] מאו"ר עיני"ם ישמ"ח (משלי טו, ל) ס"ת רמ"ח כי יגילו כל רמ"ח איברים, וכתוב (תה' יט ט) מצות ה' ברה מאירת עינים. העין מושך אחריו רמ"ח איברים. הנה מנינו ל"ב איברים נכרים, וז' בפרצוף ב' עינים ב' אזנים ופה וב' נקבי החוטם והערוה הרי מ', לכך פתח הפסוק מאור עינים במ"ם וסיים במ"ם. מאו"ר עיני"ם ישמ"ח לב, הלב מושל על רמ"ח איברים בס' יצירה.'

(כ"י א, 2; מה' אייזנבאך, עמ' י-יא)

'ופסוק אחר (תה' יח כז) עם נבר תתברר. נבר בגימ' לב טהור, לפי ברירות לב האדם הקב"ה יראה לו ברירות הכבוד.'

(כ"י א, 10; מה' אייזנבאך, עמ' נו)

ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך

'הנפש חייבת להודות ולהלל למי שבראה. הללי נפשי את ה' (תה' קמו, א), כל הנשמה תהלל יה (שם קנ, ו). ולאהבו ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך (דב' ו, ה), ולא אמר בכל נשמתך, אך לבבך הוא הרוח, נפשך הדם.

(כ"י א', 3ב; מה' אייזנבאך, עמ' כ)

רק האדם עבד ה':

'ולמה המלאכים לא יאמרו אלהי או אלהינו, כי לא נקראו עבדים [...] ועוד כי האדם שעובד בכל לבו ויצר בו ולבו מסיתו ואף על פי כן עובד יתכן לומר אלהי.'

(כ"י א', 13ב; מה' אייזנבאך, עמ' עה)

שלושה רבדים בחברה האנושית

רשעים:

אנשי העיר

צדיקים

'אלא כיון שנגזר על האדם וקוץ ודרדר תצמיח לך ואכלת (בר' ג יח), וקוץ ודר דר גזר
אז על הרשעים שיהיו דרים עם הצדיקים. אם זכו אנשי העיר נופלין הרשעים
ומוסר העיר ביד הצדיקים.'

(כ"י א, 14א; מה' אייזנבאך, עמ' עח)

אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו

וכשאמר וקוץ ודרדר תצמיח לך (בר' ג יח) נגזר על כל דור ודור שיהא קוץ עמו. ובליעל כקוץ (שמ"ב כג ו). ושתלן בכל דור ודור. היה אברהם היה אמרפל קוץ שלו. היה יצחק היו רועי גרר... וכן בכל דור יש קוץ ולצדיק. ואלה אשר הניח ה' לנסות בם את ישראל (ש' ג א). לעולם כשיש בעיר צדיק המזכר יש לו קוץ אחד רשע המחטיא את הרבים [...] וכשזוכים הציבור עושים מה שנביא ה' אומר ונביאי הבעל אין נחשבו [...] וכן לצדיק שבעיר ויהיה מזכה לכל חפצו לזכות ולזכות אחרים, ויהיה לו קוץ בעיר שמהפך דבריו ומעציבו לכל מה שיוכל הרע לצער את הטוב. [...] כל זה נגזר אז קוץ ודרדר תצמיח לך. וכל שאין בני העיר ראויים לכך שיהיו נשמעים לטוב, ומטה את לבם אחר הרע כדי שיכשלו, ומצליח את דברי הרע כדי שיהו נמשכים אחריו ויכשלו. ולא עוד אלא שהרע יעשה ספרים ויהיו לדורות [...] וקוץ ודרדר בגימ' דורו"ת.

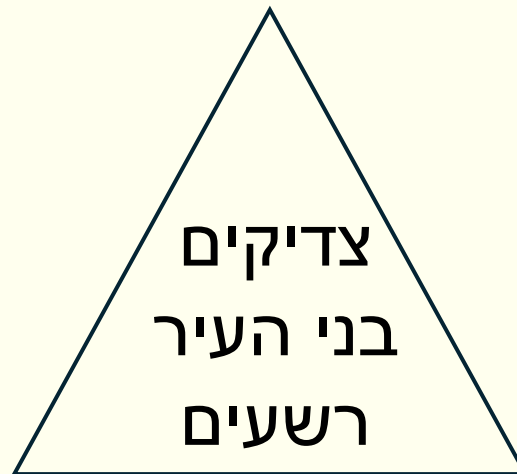
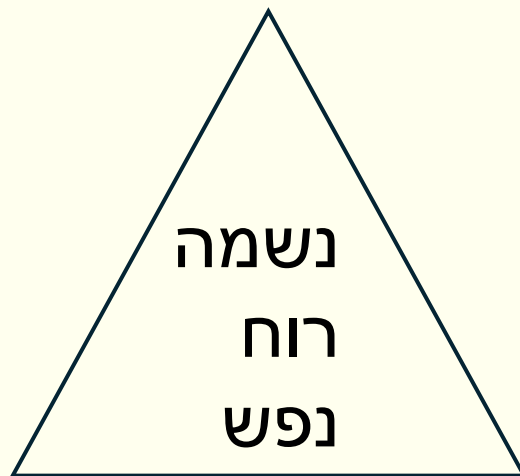
(כ"י א', 17א; מה' אייזנבאך, עמ' צד)

שלושה רבדים בעולמות מקבילים

העולם של מעלה

העולם של מעלה

הבורא:

והבורא אינו מתראה לא לחיים ולא למתים שהרי כל דבר הוא בראו. והנברא אין בו כח לראות הבורא שלא נברא ומ"ש חז"ל (במ"ר יד לו) כי לא יראני האדם וחי, אבל במותו רואהו הכבוד שכנגד כסא הכבוד הדברים אמורי' ולא על הבורא. אבל יש מפרשים הנשמה כשיוצאה מן הגוף אין לה גבול ופיאה. ודק רואה דק אף הבורא.

(כ"י א', 24א; מהדורת אייזנבאך, עמ' קכו)

הכבוד

הנפש נופחה מן בוראה על כן היא דומה לו בכל ענין מראות כבודו. כי מקצת רוחו היא משיורי שיורין. ועתה אשכילך כיצד נברא כסא הכבוד. הראה הקב"ה את זהורו על המים ומנוגה אורו הגדול והנורא לאין חקר ושיעור והגיה זהרו מתוך המים. ומכח הזהר יצאה אש ומאותה האש חקק וחצב כסא הכבוד ואופנים [...] כן הנפש רוח מרוח.

(כ"י א, 3ב; מה' אייזנבאך, עמ' יט-כ)

ופי' אחר כי הבורא מראה לנביא כבוד היושב על כסאו. ולא היה צריך לכסא כקודם הכסא. והכסא לא ברא לצורך שהיה צריך לו אלא להיות מקום לתורה ולנפשות הדבקים בו. ועוד לצורך מראות שמראה לנביאים מראות ובתוכם דעת עליון, ולפי הדעת נהפכת שתהא המראה מדברת...

(כ"י א, 3ב; מה' אייזנבאך, עמ' עו)

מה למעלה מה למטה

הנפש כל מעשיה למעלה, כי הבורא יש לו מראות כנגד כל דבר. אם יעשה אדם דבר בבחירתו עון או זכות יש לו מראה כפי אותה שעה שאדם עושה העון או זכות. והעון והזכות גם להם יש מראות העון, כי תועבה היא לפני ה' [...] כי כל העבירות והמקומות שחטאו באותן דמויות יש מראות, זהו (תענית יא א) רהיטיו עציו ואבניו מעידין בו. וכתוב (חב' ב יא) וכפיס מעץ יעננה בדין, ואם נשרף קודם שמת האדם או בלה איך יענה ויעיד. אלא כי יש מראות שנבראו כנגד כל דבר שברא...

(כ"י א' 13א; מה' אייזנבאך, עמ' עג-עד)

הנפש שואבת מלמעלה נעשה אדם בצלמינו כדמותינו. כל אדם יש לו מזל ברקיע התחתון מקבל כח מן העליון. כשהמלאך מזלו באור שקיבל מן הכבוד אז האדם חי שאם האורה גדולה בריאותו חזקה וגדולה.

(כ"י א', 9ב; מה' אייזנבאך, עמ' נה)

מנגנון ההנהגה – עושה שלום במרומיו

הנפש דמותה למעלה, המשל ופחד עמו **עושה שלום במרומיו** (איוב כה, ב). וכתוב (דניאל י, כ) ועתה אשוב להלחם עם שר פרס... וכיון שעושין מלחמה איך עושה שלום. וי"ל כשהמלאכים למטה אז נלחמים, וכשהם למעלה עושים שלום ביניהם, זהו במרומיו ולא למטה. וזה לא יתכן שהרי כתיב (ישעיה כד, כא) **יפקוד ה' על צבא המרום במרום**. אלא קודם שגמרו את הדין בשעה שבית דין של מעלה נושאים ונותנים בדבר אז באין להלחם. **ואם יאמר אדם מה יזיק למלאך מלחמה כיון שחיים לעולם. אלא שמביא עמו מזלות דמות אדם**, כי מתאספין מזל של חיל שהוא ממונה עליהם. וכמו שרואים המלאך שהוא שר עליהם כמו שהוא יעשה כך הם יעשו. וכך שהמזלות דמויות האדם יעשו בני אדם, ועם המלאך השר שיש עמו מלאכי השרת שממונים על הנצחון הוא נוצח, זהו (יהושע ה, יד) אני שר צבא ה' עתה באתי, לפי שצבאו עמי הנצחון. והנה דוגמת הברזל שמלובן באש כשמכה בפטיש ניצוצין יוצאין, זהו (ב"מ פח, ב) ומחיוהו שיתין פולסי דנורא. וכן החיל שתחתיו נפוצו (מ"ב כה, ה), כי לכך מתלחמים כפי מה שרואים העליונים לשרי המלאכים שנוהגים ברמיזותיהם כך ידעו, כמו האיל והצפיר שבדניאל (ח, ג). ואשר כתוב (איוב כו, יב) ובתבונתו מחץ רהב. זו היא מן הקב"ה, אבל מלאך למלאך לא יוכל להמיתו. וגם אינו שונאו, וגם מדעתו בלא בית דין של מעלה לא יעשה. ואשר נלחמים כי אשר נגזר על העם עושה השר.

(חכמת הנפש, מהד' אייזנבאך, עמ' פח-פט)

חלומות מחשבות ומלאכים

תוכן לבות תוכן רוחות שהחלומות מעין המחשבות רעיוןך על משכבך סליקו (דניאל ב, כט) רעיון הוא מחשבות הלב דכתיב (קהלת ב, כב) ברעיון לבו, וכתיב (דניאל ב, ל) ורעיוני לבבך תנדע. והחלומות ע"י מלאך הממונה על החלומות, ולפי שאין כל המחשבות אמת ע"כ אין כל החלומות אמת. והאיך ידע המלאך כל המחשבות, אלא הנשמה מגדת לו. (מה' אייזנבאך, עמ' ה)

דע ענין החלום, פעמים תדבר עם מתים, ולא ממש שהרי תדבר אל החיים בחלום, אלא הממונה מראה לו דברים מופלאים, ברגע אחד יראה ראובן, ולשעה קלה יראה לו שמעון... והמלאך הממונה על החלומות משתנה לכל דבר, ומדבר בלשון כל אדם, והאדם פעמים ידבר עם גוי פעמים עם אחר, ולעולם לא ידבר לשון שאינו יודע כי אם כמחשבותיו, להודיע לבני האדם כי כל מה שדבר ביום או חישב גלויים לפני בוראו. וכתיב (קהלת ה, א) כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים. (מה' אייזנבאך, עמ' ה-ו)

חלום טוב חלום שלום

כשהאדם שבע, בתחלת הלילה חלומותיו רובן שקר, באמצע הלילה רובן אמת, בבקר כולן אמת. אם פותרן כהלכתן, או נפתרו לו בחלומו, או שקרא לו בת קול, דכתיב (דניאל ד, י) ואלו עיר וקדיש מן שמיא נחת... למה כתיב עיר לפי שהאדם ישן על מטתו והמלאכים לא ישנו. ואין חלום שאין מקצתו שקר, דכתיב (ירמיה כג, כח) מה לתבן את הבר, שמחשבת האדם מעורבת עם מה שאומרים לו. חלום סימן טוב לחולה, שהנפש עולה למעלה ושואבת חיים, חלום שמחזק הגוף כמו (ישעיה לח, טז) ותחלימני (ותחזקיני) [והחיני] דחזקיה. ומי שאינו חולם בשבעה ימים נקרא רשע (ברכות יד, א). והוא מאותן שבע תועבות בלבו מחמת שהוא בעל מחשבות רעות אינו מחלים מעין המחשבות, להודיע שאינו חביב.

(מה' אייזנבאך, עמ' ו)

זכר עשה לנפלאותיו

חכמות ומזלות בעולם, חכמת אותות באדם כי יגיד, כמו שבעלי מזלות יודעים בשעות וחוזים בכוכבים, כך מי שבקי לדעת עתידות באותות האדם. אם ירעד עור תחת בית שחיו ידברו לו מהרה מן הזיווגים, ואם עור מתניו אשתו תהא נדה או ישן לבד. אם בעור עפעפים יראה מתים או קברות, ואם בעור הצוואר ירעד יתקוטט. כך בכל אבר ואבר יגיד ע"ש העתיד. ואם בית מושבו ישב בבית נכרי שאין רגיל לישב שם ואם תפשו חכך בלא שחין וכינים ופרעושים כמו כן מגיד על העתידות, אם יחכך בעור עפעפים עליונות יראה בכתבים חדשים, ואם במצח יראוהו פנים חדשות. ואם גביני עיניו הוא יראה פנים חדשות. ואם בפיסת יד יביאו לו כסף או זהב או פשיטים. ואם כף רגלו ילך למקום שלא הלך בג' ימים או יותר. ואם ירעד עור כתפיו ישא מת.... **גם בשומות ובשירטוטין שבאדם מראה עתידות. להודיע שיש אלוה בעולם והווית יחודו מרמזת, להודיע שיש שליט בגוף[...].** **כל אלו הרמזים עשה האלהים שיראו מלפניו.** וכן אף בחלום מגיד עתידות, להודיע שהגוף והמחשבות בידו, ויש אלוה שליט בו, ונעלם מעין כל ואין כל נעלם ממנו והוא בייחוד יודע כל, המבין כל מעשיהם (תה' לג, טו).

(כ"י א', 17ב-18א; מה' אייזנבאך, עמ' צז)

זכר עשה לנפלאותיו חכמת הארץ וחכמת שמים

'מצאתי בשערי המצות שתיקן ר' אברהם החוזה':

'ע"כ יש לו לבקש כל דבר שיביאנו לאהוב אותו, ללמוד חכמות ולחפש האמונות עד שיכיר ויתבונן מעשה השם.'

(כ"י א', 23ב; מה' אייזנבאך, עמ' קכד)

'ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו (תה' קג, א). הנפש חייבת לברך למי שבראה, כי היא דומה לו בענייני מראית שכינתו ובעניין הווייתו, כי ממנו נופחה רוח מרוח, ולא נתן נשמת רוח כי אם לבני אדם להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו (שם קמה, יב) והנשמה על קרום המוח הראש תחתונה ומולכת כל הגוף וממלאה כל האיברים, ורואה כל ואינה נראית. וחושבת כל ושומרת הגוף בענייני כבודו ברוך הוא בפי כל. ועל כל נשימה ונשימה אנו חייבים להללו כל הנשמה תהלל י"ה (שם קנ, ו).'

(כ"י א', דף 1א; חכמת הנפש, אייזנבאך, עמ' א)

עומק הנשמה ודימוי מעלה והעולם הנשמה בגוף כמו המלאכים והכבוד בשמים

'הנשמה על המוח מדורה ושם יושבת כמלך על כסאו. והגולגולת עשוי כרקיע. וסימניך והיו שמירך אשר על ראשך (דב' כח, כג). וכשם שקירה הבורא שמים על המים, המקרה במים עליותיו (תה' קד, ג) והשרה שכינת כבודו בשמים העליונים למעלה מרקיע שעל ראשי החיה [...] כן שיכן את רוח נשמת חיים בקרום המוח על ראש הנקרום על המוח על הליחה.' (כ"י א', 24א; מה' אייזנבאך, עמ' קכו)

'וקרום של מוח עשוי ככיפה שהוא משופע וכחו אש. כי הראש כחו אש חם. כך מן השמים אש. וחם המוח עשוי בשלש כיסויין. כך הכסא. המוח עגול. כך הכסא מאחוריו.' (כ"י א', 24א; מה' אייזנבאך, קכז)

'נמצא שכן הנשמה על המוח כשכן הכבוד על הכסא.' (שם; שם)
'השערות שבראש יונקין מן המוח כך המלאכים מן הכבוד. בראש ז' דברים ב' אזנים ב' נחירים ב' עינים והפה. כך ז' נהרי אש סביב הכסא.' (שם; שם)

דמיון העולם והאדם

'העולם נחלק לד', אש מים רוח עפר. טא"ק אש. שב"ג עפר. תמ"ד רוח. סע"ד מים. ניסן אייר סיון חם ולח [...]

האדם מרירה האדומה כנגד האש. מרירה שחורה כנגד העפר. הליחה כנגד המים. הדם כנגד הרוח.
(כ"י א', 24ב; מה' אייזנבאך, עמ' קכח)

'בעולם רוחות קרים וחמים. באדם כשסותם פיו קרים. כשנופח יוצאין ממנו חמים.
(כ"י א', 24ב; מה' אייזנבאך, עמ' קכט)

'בעולם המלאכים פורשי כנפי'. והעופות בפריחתם. באדם כנפי הריאה פורשי על הלב בכנפים.
(כ"י א', 24ב; מה' אייזנבאך, עמ' קכט)

דימיון הנשמה לבוראה

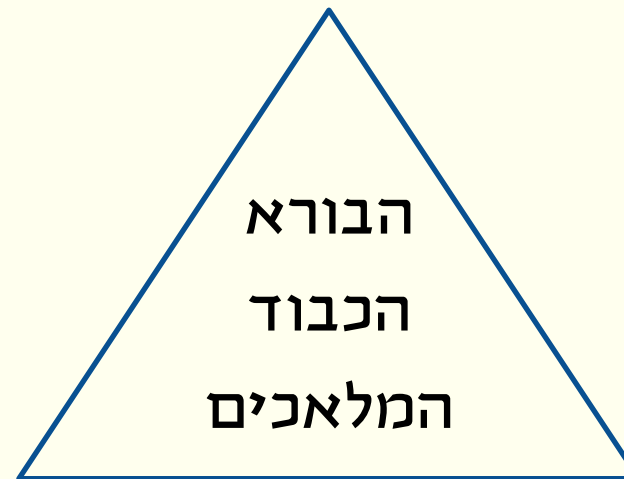
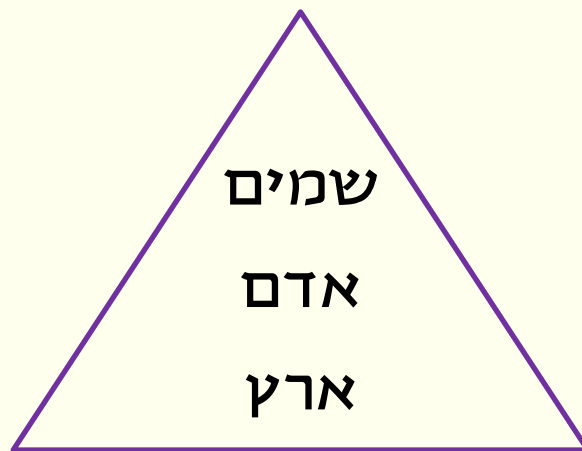
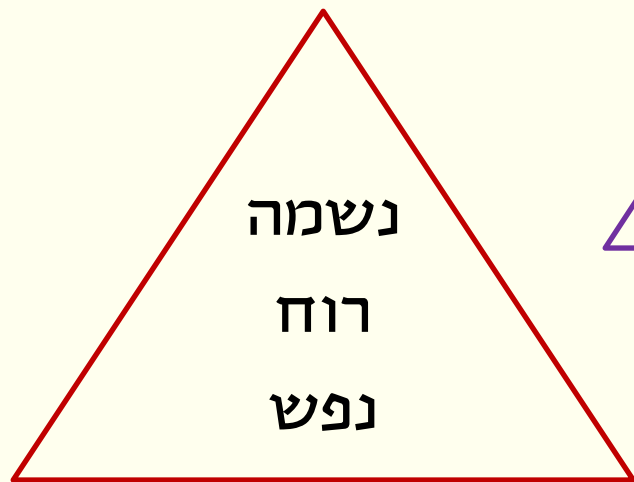
**'הנשמה יחידה בגוף, ע"כ נקראת יחידה. הקב"ה נקרא ה' אלהינו ה' אחד (דב' ו, ד).
הנשמה כבודה במקום הנחתה, ואין טינופת וגיעול מזיק לה. כן כבוד השכינה.
הנשמה רואה ואינה נראית. הכבוד רואה ואין נראה לעין כל [...].
הנשמה אינה עושה כל כי אם בציוויה הכל. הכבוד בדבר ה' שמים נעשו (תה' לג, ו).
כאשר ראה המשורר כן אמר כל הנשמה תהלל יה. אמר ברכי נפשי את ה' וכל קרבי
את שם קדשו.**

(כ"י א', 25א; מה' אייזנבאך, עמ' קל-קלא)

העולמות המקבילים והריבוד המשלוש

האם פעמיים טוב זה יותר טוב מאוד? והאם יום שני הוא אכן יום לא טוב?

א בְּרֵאשִׁית, בָּרָא אֱלֹהִים, אֶת הַשָּׁמַיִם, וְאֶת הָאָרֶץ. **ב** וְהָאָרֶץ, הִיְתָה תֵהוּ וְבֵהוּ, וְחֹשֶׁךְ,
עַל-פְּנֵי תְהוֹם; וְרוּחַ אֱלֹהִים, מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם. **ג** וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, יְהִי אֹר; וַיְהִי-
אֹר.

ו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם, וַיְהִי מְבַדֵּיל, בֵּין מַיִם לְמַיִם. **ז** וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים,
אֶת-הָרָקִיעַ, וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לְרָקִיעַ, וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לְרָקִיעַ; וַיְהִי-
כֵן. **ח** וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְרָקִיעַ, שָׁמַיִם; וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר, יוֹם שֵׁנִי.

ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל-מְקוֹם אֶחָד, וַתֵּרָאֵה, הַיַּבְשָׁה; וַיְהִי-כֵן.
י וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבְשָׁה אָרֶץ, וּלְמַקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים; וַיִּרְא אֱלֹהִים, כִּי-טוֹב. **יא**
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע, עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי לְמִינּוּ, אֲשֶׁר
זָרְעוּ-בוֹ עַל-הָאָרֶץ; וַיְהִי-כֵן. **יב** וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע, לְמִינֵהוּ, וְעֵץ
עֹשֶׂה-פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ-בוֹ, לְמִינֵהוּ; וַיִּרְא אֱלֹהִים, כִּי-טוֹב. **יג** וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר, יוֹם
שְׁלִישִׁי.

לא וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה, וְהִנֵּה-טוֹב מְאֹד; וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר, יוֹם הַשְּׁשִׁי.

נקווה לבשורות טובות

תודה

